

מצוות תפילין וקניין ארץ ישראל

ייעוד ייחודי יש לנו על ידי קיום מצוות הנחת תפילין. למדונו חז"ל: "עשה (ש' מנוקדת צירי) מצוה זו, שבשבילה תיכנס לארץ" (קידושין לז ע"ב). מניין ידעו חז"ל סוד סגולה זו? ממה שנאמר בסוף פרשת בא: "והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבותיך, ונתנה לך" (שמות י"ג, י"א) והפרק ההוא מסתיים: "והיה לאות על ירך ולטוטפות בין עיניך" (פסוק ט"ז). זאת אומרת, אם נקיים כראוי מצוה זו, נזכה למימוש ההבטחה של "כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני וכו' ונתנה לך".

ודאי שאין חז"ל דורשים "סתם" ובמקורות. יש תוכן פנימי הגותי הדוק בין שני המושגים (תפילין וארץ ישראל), משום מה האחד תלוי בשני. מה הקשר ביניהם? ועוד ראוי להבין, משום מה משה רבנו מקדים להודיע לישראל על מצוה זו בהיותם עדיין על אדמת מצרים? אמנם מצוות הקרבת קרבן פסח המוזכרת בפרשתנו נוגעת לעניין, לעשות זכר לנס. גם פדיון פטר רחם וגם פטר חמור (פסוקים יב-יג) שייכים הם לקבוע מזכרת להצלת בכורי בני ישראל, שלא מתו יחד עם בכורי המצריים. גם הזכרת "והיה כי ישאלך בנך מחר" (פסוק יד) שייכת לליל סדר פסח, זכרון לנס. אבל מה עניין התפילין לכאן? ולמה לא המתין משה עד מעמד הר סיני, לכלול מצוה זו עם שאר תרי"ג המצוות? [ואותן השאלות שואלים אנו על הפעם הנוספת שמוזכרת מצוות תפילין בסוף פרשת בא (שמות יג, א-י). כי שאר המצוות המוזכרות שם שייכות ליציאת מצרים. אבל מה עניין תפילין לכך?]

הבה ונתבונן מה הוא עניין ארץ ישראל. אין זו חכמה גדולה להכיר מציאות הבורא יתברך שמו מתוך הנסים הגלויים כמו קריעת ים סוף. כי המעשה הנפלא הוא רק חד פעמי, הופעה חד פעמית של יוצר-כל. אבל גדולת היהדות היא להכיר יום כי גם תוך כל מערכות הטבע, ידו של הקב"ה מושכת בחוטים, מפעילה את המאורעות. תפקיד האמונה הוא להכיר כי אמנם נצטוונו להשתדל כמיטב יכולתנו להשיג כל צרכינו, אבל האמת היא שבלי עזרתו של הקב"ה, לא נצליח. דווקא שילוב מוצלח זה, לעסוק בטבע ולהכיר כי בכל פעולות של סיבה ותוצאה הלוא יד ההשגחה מסדרת הכל, זאת היא פנינת היהדות.

הזכיר זאת הרב אברהם קוק: "הקדושה שבטבע היא קדושת ארץ ישראל. השכינה שירדה בגלות עם ישראל הוא הכישרון להעמיד קדושה בניגוד לטבע. אבל הקדושה הלוחמת נגד הטבע אינה קדושה שלימה" ("אורות", עמ' עז). ובאמת כאשר האדם מכיר את פעולות בורא כל, תוך כל מעשה ומעשה שהוא עושה על פי טבע, זה הוא הממליך את הקב"ה לחלוטין.

כישרון זה הוא בעיקר רק בארץ ישראל. כך כותב אדמו"ר ר' צדוק הכהן: "הוא עצמו ירושת הארץ בטעם מצות הבאת ביכורים. שכל עיקר קדושת הארץ הוא הכרת הנותן, [שאומר האדם אז] 'אשר נתת לי ה'!" (דברים כ"ו, י'), שמדביק טובות הארץ ופריה בנותנם. ולכן הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלהים (כתובות קי ע"ב). אבל כאשר מפריד הארץ מנותן הארץ, אז עושה מארץ [ישראל] חוץ לארץ!" (ליקוטי מאמרים, עמ' 78).

במלים אחרות, אותם מבינינו שאינם מאמינים בהשגחת ה' עלינו, שאינם מאמינים שהקב"ה הוא נוכח אתנו תמיד, הם הם השוללים קדושת ארץ ישראל, הם הם המוכינים לבתר את הארץ, לוותר על בעלותנו עליה, ולתת ממנה אדמות ושטחים לבני נכר. כיון שחסרה אצלם הכרת נוכחות הקב"ה, הם כופרים בקדושת הארץ, בכל רגב ורגב אדמה שבה. וזה לא משנה לנו אם חלק מהמוותרים הם מהדתיים. ברור לנו שאינם מבינים תוכן המצוות, ולא מתבוננים בטעמי המצוות. אצלם הכל רק "מצוות אנשים מלומדה" [כמו שנבאר להלן].

וכך ממשיך ר' צדוק הכהן: "אבל מי שדבוק באמת [בהקב"ה], על זה נאמר 'גם כי אלך בגיא צלמות, לא אירא רע כי אתה עמדי' (תהלים כ"ג, ד). כלומר גם שיעבור עלי כל מה שיעבור, לא אירא כלל כי אני יודע שאתה עמדי וכו'. ואני יודע שאתה הוא המנהיג אותי ומשיג בכל פרטי פרטים, וממך הכל. אם כן אי אפשר לירא משום דבר רע. ודבר זה הוא עצם ענין קדושת הארץ, לידע כי אתה עמדי" (שם, עמ' 86). והרי מפני זה כינו חז"ל לא"י "ארץ נכוחות" (מגילה ו ע"א) כי הקב"ה נמצא נוכחנו תמיד. לא כן בחו"ל שהכל מעורפל ומוסתר, ונמסרנו חלילה לשלטון האומות.

מה הקשר לתפילין? כי בשו"ע (או"ח סי' כה סעיף ה) נפסק כי חלק מהמצוה הוא כי כל עוד שהתפילין על ראשנו וזרוענו עלינו להתבונן ולחשוב על יחוד השם, ויציאת מצרים, ואשר יש להקב"ה הכח והממשלה בשמים ממעל ועל הארץ מתחת לעשות בהם כרצונו; ועלינו לשעבד להקב"ה את המוח והלב. הרי ברור כי אלו הן אותן המטרות עצמן שיש לנו משיבתנו בארצנו. ומי שאיננו חושב על כך, למרות שמניח תפילין כל היום אלא הוא מסיח דעתו מהתפילין (וממה שנאמר בהם), פוסק הנצי"ב (שו"ת משיב דבר, ח"א סי' ו) שאין לו באותם הרגעים מצוה של הנחת התפילין. על איש כזה לעג אדמו"ר ר' יצחק אייזיק מקומרנא ("היכל הברכה", ויקרא דף קסא). שהוא כמו מניח סתם אבנים על הראש, בלי הבחנה. אבל ברור כי בעת לימוד תורה והתפילה אין חובה לחשוב על מה שכתוב בתפילין, כי הלימוד והתפילה הם עצמם מכילים אותו התוכן כמו מה שנכתב בהם ("משנה ברורה", סי' מד ס"ק ג). זאת אומרת, מי שהשכיל להבין באמת את הלקח אותו אנו לומדים מהתפילין, שהקב"ה שליט בכל ומשיג בכל, ונמצא איתנו תמיד, הוא הוא המבין מה היא מטרת יישוב ארץ ישראל. ובודאי הממליך את המלך לא יכחיש מה שכתוב: "ה' מלך עולם ועד, אבדו גוים מארצו" (תהלים י', ט"ז). הגוים השקועים

בחומריות מהווים סתירה לעבודת הקב"ה באמת. ואין לנו להסכים שיישארו בארצנו. וגם אם איזה רב יגיד לתלמידיו שיש לסייע לצבא ולמשטרה להוציא יהודים מחבלי א"י, ולמסור אדמותיהם לגוים, אסור לשמוע להרב ההוא.

וזאת גם כשיטען אותו הרב "דינא דמלכותא דינא", הוא טועה (כמבואר ברמב"ם, הלכות מלכים פ"ג ה"ט). ממשלה המבקשת לוותר על יישוב א"י, בכל רוחב ארצנו, היא כמו המבקשת להעביר יום השבת ליום שלישי בכל שבוע. וכל מי שמניח תפילין באמת, ומבין ממלכתיות של הקב"ה ולא של בשר ודם, לא יכול לשתף פעולה במרידה זו בהקב"ה.

בזה אנו מבינים מדוע משה היה צריך להזכיר מצוות תפילין עוד לפני צאתם ממצרים, כהכנה לביאת הארץ.

ויש עוד קשר נוסף בין מצוות תפילין למצוות ישוב ארץ ישראל. בפסוק שהתחלנו בו קראנו "והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבותיך, ונתנה לך" (שמות י"ג, י"א) שואל רש"י אם כבר כתוב "כי יביאך", בשביל מה להוסיף המלים "ונתנה לך"? ועונה (בשם המכילתא): "תהא בעיניך כאילו נתנה לך בו ביום, ואל תהי בעיניך כירושת אבות". כלומר כל כך תחבב את הארץ, כאילו זהו היום הראשון שנכנסת בה, וכולך מתלהב מהחידוש. האמת שאינני מכיר הרבה ממצוות התרי"ג בהן זירזו אותנו לשמוח במצוה בעוצמה נלהבת כזאת! אבל ידוע כי עיקר מצוות הנחת תפילין היא בעת שאנו קוראים פרשיות שמע (ברכות יד ע"ב). והרי אף פרשיות אלו כתובות הן בבתים של התפילין. ועל קריאה זו ציוו שוב אותנו חז"ל: "והיו הדברים האלה על לבבך שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה ומדבק בדרכיו. 'אשר אנכי מצוך היום' שלא יהיו בעיניך כדיוטגמא [צו המלך] ישנה שאין אדם סופנה [כלומר: מחשיבה], אלא כחדשה שהכל רצים לקראתה" (ספרי, ואתחנן, פסקא ל"ג, ומובא במשנה ברורה, ס"א ס"ק ד).

כלומר גם קבלת עול מלכות שמים צריכה להיות "חדשה" בעינינו, ועלינו להתלהב בכל יום כאילו זו היא הפעם הראשונה שאנו מקיימים מצוה זו. ובוודאי הנוהג פעולה גופנית חיצונית בלבד, בלי לקיים "ושמתם את דברי אלה על לבבכם" הכתובה עוד לפני "וקשרתם אותם לאות", אפשר הדבר שאיננו מקיים את המצוה באמיתותה.

נשוב לעניין ארץ ישראל והבנת יקרתה. כתב ר' אלעזר אלקרי, בן דורו של האריז"ל ב"ספר חרדים" (עמ' 183), "כל עת ורגע שהאדם בא"י הוא מקיים מצוה זו. וידוע שעיקר שכר המצוה על השמחה הגדולה בה" עכ"ל. מי ששמח במצוות א"י ומבין במקצת גדולת הדר ענינה, לא ישתף פעולה אפילו במקצת לתת ממנה לערלי לב, שונאינו. (ומכאן אזהרה אפילו לחייל או שוטר והוא במעגל החמישי). כלום ייתן האדם תפילין הקדושים לידי נכרים? ומה ההבדל בינם לבין ארץ ישראל? וכאן נבחן האדם אם הוא יהודי בן תורה באמת, או רק "סתם ככה" פועל במצוות.

ויש עוד קשר בין התפילין לבין עניין ארץ ישראל. הרי פרשה רביעית שבתפילין ("והיה אם שמוע") מסתיימת "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם" (שמות י"א, כ"א). מוזכרת כאן "על האדמה"! זה בא כשכר על רצף הפסוקים המתחילים "ושמתם דברי אלה על לבבכם וקשרתם אותם לאות על ידכם" וכו'. "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים" וצריכים לזה שימת לב, כלומר כוונה. ואז נזכה באמת להיות ריבוניים בארצנו.